

Poštnina plačana v gotovini.

MISEL IN DELO

KULTURNA IN
SOCIALNA REVIIJA

Č L A N K I

**MLADINSKA NAPREDNA SKUPNOST // Dr. G. Kušej:
POLITIČNE RELIGIJE? // Ivan Hribar: VELIKA NE-
ZNANKA, III. // Dr. ing. Č. Nagode: GOSPODARSTVO
SLOVENCEV V JUGOSLOVANSKI DRŽAVI PA V SLO-
VENSKI BANOVINI**

O B Z O R N I K

**Nevidna in vidna vojna (Dr. B. Vrčon) // Problem nemške
manjšine na Romunskem (P. P.)**

P O R O Č I L A

**»Bob iz Kranja« lokaliziran v Ljutomeru l. 1868. (Dr. Fr.
Hešič) // Pavel Plesničar: Narod naš dokazuje hrani! (P. P.)
Kazalo za celotni letnik.**

VI. DECEMBER 1940 12.

Kulturna in
socialna revija

MISEL IN DELO

izhaja
mesečno

Redakcija 12. zvezka zaključena 13. decembra 1940

*NAROČNINA: za celo leto 60 din, za pol leta 30 din,
za inozemstvo: celoletno 90 din. Poštnočekovni račun: 16.602*

Posamezni zvezek stane 6 din.

.....

*U P R A V A v Ljubljani na Gosposvetski cesti 4/I.
Dopisi za uredništvo: Ljubljana, poštni predal 322*

.....

UREDNIŠKI ODBOR: dr. STOJAN BAJIČ, dr. LAVO ČERMELJ,
dr. FRAN SPILLER-MUYS in dr. ALOJZ ZALOKAR

.....

*Izdajateljstvo in založništvo: Nacionalni akademski tisk, zadruga z o. j.
v Ljubljani. Predstavniki: dr. Alojz Zalokar*

Tiska: Narodna tiskarna v Ljubljani (Predstavniki: Fran Jeran.)

A. VOLK

veletrgovina žita, mlev-
skih proizvodov in
poljskih pridelkov

Ljubljana

Resljeva cesta št. 24

Mladinska napredna skupnost

Zapisali smo že, da smo z novo generacijo — generacijo mladih ljudi, novih pogledov, uspešnih metod in svežih energij, ki bo v pravem spoznanju svojih nalog napravila zaključno črto pod končano poglavje razbitih sil, porazov in zmot minule dobe — v njeni volji in odločitvi eno. Z njo smo tudi zato, ker ta čas, ki prihaja, zahteva pogumnih, odločnih ljudi, vnetih za vse naše dobrine in vrednote, za njih čuvanje in ohranitev poznejšim rodovom, a tudi polnih velikih in smelih obnovitvenih in prenovitvenih idej, kakršne morejo prav zaživeti samo v novi generaciji. Z njo pa smo končno tudi v spoznanju, da more samo zdrava napredna skupnost, polna ustvarjajočega duha mladih progresivnih sil, preprečiti nevarni padec v reakcijo, ki bi nas za nekaj desetletij potisnil v poguben zastoj. Na veliki prelomnici med dvema dobama, ki jo predstavlja sedanja vojna, so tudi pri nas že dozoreli mladi ljudje novih obzorij, ki so sposobni, da sproščeno in v vsem obsegu zajamejo vse nove probleme, ki jih postavlja sedanji čas, pa da jih rešijo v duhu resničnega napredka naše narodne in državne skupnosti.

Kakor pa je ta naša mladina napredna po svojem pojmovanju svetovnega dogajanja in njegovem vrednotenju za nas, ravno tako je napredna tudi po svojem gledanju na naše domače zadeve. Ona ve, da je tesna povezanost naprednih elementov v Sloveniji vedno imela v naši zgodovini odločilno vlogo v vseh naših življenjskih odločitvah. To spoznanje je v njej še posebno močno sedaj, ko nas vojna vihra vsak trenutek lahko postavi pred nove težke preizkušnje. Vsi vemo, da jim bomo kos le, ako bomo — duhovno strnjeni — nanje pripravljeni. Zato nam je prav v teh dneh njena pobuda za napredno mladinsko skupnost v Sloveniji najvernejše razodetje njenih pravih spoznanj in dognanj.

Pobuda ima tudi že svoje vnete apostole v vseh naprednih skupinah. Mnenja smo, da jim njihovo prepričevanje naprednih množic ne bo težko, saj je ideja o napredni skupnosti že dolgo last vseh zares naprednih Slovencev. Bila je v njih, kakor je v njih ljubezen do domovine in želja po njenem vsestranskem napredku. Formalna pobuda, ki jo je sprožil del naše napredne mladine, je tej misli nadela samo krila, da je vzletela po slovenski domovini in zajela ves naš napredni dom. Da se je zanjo ogrela predvsem mladina, je to posledica le naravnega procesa, ki se je začel. Prav zato pa verujemo v uspeh te pobude. Prav zato smo tudi prepričani, da bo nova napredna skupnost, ki jo snuje naša mladina, resnično delovna skupnost, ne pa samo trenutni kompromis. Kdo je, ki bi naše mladine v teh njenih idealnih in plemenitih prizadevanjih ne podprl?

POLITIČNE RELIGIJE?

II.

Poskus v tej smeri je esej dunajskega državo- in družboslovca, profesorja Ericha Voegelina pod naslovom: »O političnih religijah« (Die politischen Religionen, 1938). Iz tega dela bomo povzeli nekaj značilnih dognanj.

On je mnenja, da je treba gibanja našega časa tolmačiti ne le kot politična, temveč predvsem kot religiozna. Če je proti takemu naziranju zaenkrat še dosti upora, je temu vzrok simbolična jezikovna raba, kakor se je ustalila v preteklih stoletjih po razsulu zapadnega cesarstva in nastanku modernih držav. Pod vtisom borbe, v kateri sta si pridobila sodobna država in njen laicistični duh svoje območje, vežemo polemično pojem religije na ustanovo cerkve, pojem politike pa na ustanovo države. Zato se ustrezni jezikovni simboli niso izoblikovali, da spoznajo stvarnost, temveč samo da utrdijo in naprej vzdržujejo nasprotstva teh dveh družbenih tvorb. Pojmi religioznega in političnega področja so sledili tem ustanovam in simbolom s tako silo, da je celo čisto spoznavanje pod tem pritiskom moteno, tako da često vidi bistvena nasprotstva tam, kjer bi objektivna kritična presoja našla kvečjemu primere različne učinkovitosti sorodnih človeških prasil. Pojmi religije in države, kakor so splošno obvezni, se uravnavajo po določenih vzorih, ki so posebnega pomena v evropskem duhovnem boju. Za religije se smatrajo pojavi kot krščanstvo in druge vere odrešenja, za državo pa politične organizacije, kakor so predvsem moderne nacionalne države. Da bi mogli politične religije primerno doumeti, moramo religiozni pojem razširiti preko njegovega tradicionalnega okvira, tako da zajame tudi tiste pojave, ki bi se mogli v državnem razvoju smatrati za religiozne; z druge strani pa je treba pojem države preskusiti v tej smeri, ali res zadeva izključno posvetno-človeške organizacijske odnose, ne da bi imel kakih zvez z religioznim območjem.

Že takoj je šolska opredelba države kot enotne zveze naseljenih ljudi, obdarjene z izvirno oblastjo, Voegelinu sumljiva. Zakaj trditev, da je oblast izvirna, ima lahko samo ta pomen, da ta oblast nima drugega izvora kakor državo samo, da je torej ni mogoče od nikoder drugod izvesti, da je absolutna. Sociološko gledano je taka trditev napačna. Zakaj so stvari, ki jih noben vladar ne sme uganjati, ne da bi strmoglavil. Zunanje meje pa ima država v silah drugih držav in drugih od nje neodvisnih oblasteh. Brž ko spoznamo pluralizem oblasti, smo prisiljeni k nadaljnjemu vprašanju o njihovem izvoru.

Izvirnost oblasti pomenja superlativ, zatrjevanje, da je dotična oblast najvišja. Dante n. pr. je našel formulo za enoto oblasti in njen supremat v božjem počelu oblastnega reda. Današnja šolska opredelba države nasprotno zatrjuje državni oblastni supremat kot vsebino izkustvene sodbe in zahteva, da jo priznamo za pravilno. Ona tako obglavlja popolni, smiselno razčlenjeni red stvarstva s tem, da odpravi svetu transcendentnega Boga in na njegovo mesto postavlja državo kot poslednji pogoj in izvor njenega lastnega bistva. Odkod to naziranje? Voegelin proglašča za njegovega duhovnega očeta Hegla. Njegova filozofija, ki jo Schmitt imenuje »najsijajnejšo arhitekturo imanenčne filozofije«, sicer pridržuje pojem Boga, vendar tako, da ga potegne v bit sveta. On je duhovno in razumsko počelo sveta, svetovni duh (der Weltgeist). Narod, ki se izživlja v organizacijski obliki države, pa je tudi iz imanence objektivne svetovne biti izhajajoči duh v svoji neposredni resničnosti in zato absolutna oblast na svetu. Zaradi tega država na znotraj nima nikakih meja, njen posamezni človeški ud nima nobene samonasebne vrednosti niti eksistence. Njegovo bistvo ima samo značaj instrumentalnosti, sredstva, katerega se poslužuje država za svoje cilje. V posamezniku ne deluje njegov individualni duh, ker tega ni, v njem je prisoten objektivni duh, utelešen v državi. Tako pade posameznik v nič, a država je vse. Človek sploh nima posebne biti, ona se vtopi v nadosebni duhovni državni tvorbi, katera s tem postane najrealnejša stvarnost (realissimum). Tako vidimo, da trditev o izvirnosti in absolutnosti ni prav nikaka spoznavna sodba, temveč dogma za tiste, ki v njo verujejo. Glede te dogme pravi Voegelin dobesedno: »Človeška eksistenca zgubi v svojem doživljanju na realnosti, država jo pritegne nase in postane prava resničnost; od nje se pretaka resničnostna struja nazaj v ljudi, jih preobraža in na novo oživlja kot dele edino prave nadčloveške stvarnosti. Tako smo se znašli na sredi religioznega doživetja in naše besede opisujejo mističen proces.«

Ni nam treba zasledovati v podrobnostih Heglove zgodovinske filozofije, po kateri prihaja svetovni duh do svoje zavesti v narodnih, odnosno državnih duhovih (Volksgeister). Ti stopajo nasproti njemu v isto razmerje instrumentalnosti kakor smo to videli pri posameznikih v njihovem odnosu do države. Zadostuje naj nam, da imajo te države v zgodovini svoje vzpone in zatone ter da pride v njihovih medsebojnih borbah do izraza svetovni razum. Posameznika pa že vsakdanja človeška reva, kaj šele Heglova gigantska zamisel o svetovnem dogajanju kot borbi držav, ki naj bi bila smisel zgodovine brez vsakega občutka za vse z njo zvezano človeško gorje, navaja k razmišljanju o njegovi kreaturnosti. In prav tu se odpirajo globine, iz katerih vre človeška prasila religioznosti. Človek se zaveda tega, da je ustvarjen in zato mu postaja njegova eksistenca v svetu problematična. Ustrezno čustveni in razumski prirojeni nadarjenosti ter njej

skladni duhovni usmerjenosti različno reagira na težavna vprašanja o prirodi in smislu svojega lastnega obstoja ter obstoja sveta, ki ga obdaja, da nato svojemu spoznanju primerno uravna svojo dejavnost. Brez števila so posamezni odgovori na ta vprašanja, primerno različnim čustvenim in spoznavnim sposobnostim poedincev. Enemu se kaže svet kot smiselni red biti ter vrednot, kot dovršen red stvarstva, katerega je izoblikoval in katerega preveva Bog, načelo popolnosti. Drugi zopet se ne more povzpeti više, kakor da vidi ozke izrezke stvarnosti, kot naravo, posameznega velikega človeka, svoj narod, človeštvo. Voegelin pravi, da v vseh takih primerih postane posamezniku to, kar na ta način posebno intenzivno, lahko rečemo ekstatično doživlja, tako da prestopi tesne meje svoje individualne eksistence, nekaj, kar mu je nadvse sveto, najstvarnejša realnost. Ona mu zato zakrije vse drugo in stoji na mestu Boga. Za to vrsto ljudi se potem vsa stvarnost ružno rekristalizira okoli tistih realnosti, ki so jih spoznali za najsvetejše; celi svetovi simbolov, jezikovnih znamenj in pojmov se razporede okoli svetega središča ter se utrde v premišljene sestave. Napolnijo se potem z nestrpno religiozno razdražljivostjo in njihovi pristaši jih fanatično branijo kot edini »pravilni« red biti. Današnji čas je ves poln takih religij. Zato ni čudno, da jezik še ni kos vsem izraznim potrebam, ki jih ti pojavi nalagajo in da zaradi tega posamezne struje pridajajo na zunaj enakim izrazom vsaka svoji usmerjenosti ustrezni posebni pomen. Tako pravi n. pr. Voegelin, da se »pripadniki gibanj, ki hočejo veljati za protiverska in ateistična, protivijo, da bi našli na dnu njihovega fanatičnega obnašanja religiozna doživetja, ki samo drugo časte za sveto kakor religija, proti kateri se bore«. Iz tega razloga loči religije v duhovne, katere iščejo in najdejo najrealnejšo sakralno stvarnost v vzroku sveta, radi česar jih imenuje transcendenčne (überweltliche Religionen), od tistih, katerim se razodeva božanstvo v delnih vsebinah sveta, katere imenuje imanenčne religije (innerweltliche Religionen).

V nadaljnjem razpravljanju se bavi Voegelin z nekaterimi sakralnimi simboli, ki vežejo človeško-politično območje z božjim. Med nje prišteva prijeme, kakor so hierarhija, ekklesia, razlikovanje med spiritualnim in temporalnim, apokalipsa. — Še v 16. stoletju je Bodin kot teoretik absolutnega francoskega kraljestva jasno izvajal avtoriteto kralja in z njo vse državne hierarhije od krščanskega transcendentnega Boga z vsemi posledicami. Šele v nadaljnjem miselnem razvoju se je ta hierarhija osamosvojila in sekularizirala, tako da za svoj izvor ni več priznavala Boga, temveč je našla različne simbolike, da jo legitimirajo. Sem spada n. pr. Rousseaujevo načelo narodne suverenosti kot počela vse državne oblasti ali Heglov narodni duh, ki legitimira državno vsepristojnost in onipotenco. A končno izvajajo v vseh sodobnih avtoritarnih in totalitarnih državah najrazličnejšega kova voditelji svoj posebni

položaj iz harizmatične osnove, torej iz posebne božje obdarjenosti. Pri tem nas ne sme motiti, da o božanstvu ni točno odrejene predstave in da se vtaplja zdaj v določenem nacionalnem kolektivu, zdaj v internacionalni produkcijski skupnosti vsega delovnega ljudstva kot zadnji stopnji tuzemskega zveličanja človeštva. Pojem ekklesie kot krščanske skupnosti enako-pravnih členov, katere družijo v mistično telo Kristus kot glava in duša, tudi še živi naprej v posvetnih političnih skupnostih, ki priznavajo enakost in bratstvo svojih udov, brez ozira na to, da so take skupnosti lahko popolnoma proticerkveno in protikrščansko usmerjene. Krščanska skupnost v ljubezni se nadaljuje v francoskem solidarizmu in solidaristična ideja se tolmači kot sekularizirana krščanska ljubezen (caritas). Tudi zamisel zimske pomoči potrebnim in revnim narodnosocialističnim sodrugom spada sem. Prav tako živi ideja enake duhovne usmerjenosti pri členih krščanske skupnosti kot mističnem telesu naprej v zahtevi sodobnih političnih gibanj, da mora vse ude prevevati ista miselnost, isto hotenje in stremljenje, skratka duhovna in udejstvovalna istolikost.

O razlikovanju med spiritualnim in temporalnim območjem in njegovo povezanostjo z religijo in državo je bilo že drugod govora dovolj. Pod apokalipso razumemo navadno razodetje o zgodovinskem dogajanju, tolmačeno s krščanskih osnov. Če pomislimo, da je njena simbolika in dinamika ustvarila prepričanje, da je treba že tustransko krščansko duhovno življenje čimbolj poglobiti, iz katerega spoznanja je vzraslo redovniško gibanje, potem nam ni težko najti analogijo v apokaliptični dinamiki sodobnih političnih religij. Opozorimo naj samo na zahtevo čim globlje duhovne izpopolnitve kot eno najmočnejših prvin imanenčne dinamike od časa renesanse dalje, na nauk, da je človeški razum sposoben doseči popolnost, da se more človeštvo povzpeti do končnega stanja prosvetljenja, na ustanovitev deističnih masonskih redov in na vero v napredek človeštva, ki je postala pravcata ljudska vera 19. stoletja. Krščanski trodelni apokaliptični simbolizem — poganski svet, svet stare zaveze, krščanski svet — dobi imanenčni obraz v treh razdobjih Marx-Engelsove zgodovinske filozofije: prakomunizem, razredni kapitalizem s svojo prisilno organizacijo v državi, komunistični produkcijski kolektivizem, zamišljen kot avtomatično pravilno dejstvujoča idealna, anarhistična svobodna skupnost človeštva, v narodnosocialističnem tretjem rajhu in v fašističnem tretjem Rimu, ki sledi antičnemu in krščanskemu. Posvetne redove teh novih carstev vidimo v komunističnih, fašističnih in narodnosocialističnih zvezah ter elitah, katere se včasih tudi same tako imenujejo in ki vedno tvorijo jedro novih državnih organizacij.

Voegelin nato razpravlja o tem, kako je reformacija z razbitjem rimskega cesarstva in razedinjenjem zapadne cerkve kot posebne sakralne organizacije tesnejše združila državno in reformirano cerkveno organizacijo. Pri

tem se naslanja predvsem na angleško reformacijo, ki je cerkev spremenila v čisto državno ustanovo, in pokaže, kako je Hobbes v svojem simbolu države, v Leviathanu, združil v sistematično celoto i državo i cerkev. Zakaj po Hobbesovem mišljenju je vsaka država obenem krščanska skupnost, če njen suveren uveljavi za obvezno sveto pismo in krščanstvo. Država je potem obenem cerkev, državni poglavar je obenem cerkveni, neposredno podrejen Bogu brez posredovanja Kristusovega vikarja na zemlji, t. j. papeža. Hobbesu je duhovna skupnost kot samostojna cerkev, ki ne bi bila obenem država, nesmisel. Vse razlikovanje med spiritualnim in temporalnim območjem je spletkarsko, s prozornim namenom, da bi podložnike zrevoltiralo nasproti suverenu in tako skalilo mir države-cerkve. Zato za Hobbesa nujno razpade ves krščanski svet v posebne države-cerkve, neposredno podrejene Bogu, katoliška cerkev kot univerzalna cerkev, ki ni in noče biti država, pa je hudičev izrodek, carstvo teme. Odtod do imanenčne državne skupnosti (die innerweltliche Gemeinschaft) je samo še korak, ki je storjen tedaj, ko se preseka podrejenostno razmerje države, odnosno človeške družbe sploh nasproti Bogu. Človeška skupnost se s tem zapre sama vase in treba nam je samo še spoznati vzrok te miselne usmerjenosti.

Voegelin ga vidi v tem, da so stoletja, sledeča poznemu srednjemu veku, nakopičila toliko znanja o svetu, da se je ustvaril veličasten inventar bitnih dejstev vseh mogočih stopenj in poznavanje njihovih bistvenih ter kavzalnih odnosov. To razbohotenje pozitivistične in kritične znanosti o pojavih sveta, lahko rečemo o njegovi vsebini, je napolnilo do roba novodobno podobo o svetu, tako da je zanimanje za božji svetovni red popolnoma potisnjeno v stran. Schellingovo metafizično radikalno vprašanje: zakaj je nekaj, zakaj ni nič? zadaje maloštevilnim ljudem skrbi in ne vpliva na religiozno nastrojenje mnogot. Svet je zanimiv le še po svoji vsebini in ne več po svoji eksistenci. Od 19. stoletja naprej postane beseda »metafizično« psovka, religija »opij za ljudstvo« ali v najboljšem primeru »iluzija« dvomljive bodočnosti. Nastajajo »znanstveni svetovni nazori«, »znanstveni socializem«, »znanstveni rasni nauk«. Voegelin pravi, da ljudje sicer lahko dopuste, da vsebina sveta tako naraste, da za njo zgineta Bog in vprašanje bistva ter smisla sveta, vendar s tem ne morejo odpraviti problematike lastne eksistence. Ona živi naprej v vsaki posamezni duši in če je postal Bog neviden, ker ga zakriva svet, si pač ljudje ustvarijo nove bogove v vidnih in bolj ali manj spoznanih pojavih sveta. Tudi nova imanenčna človeška skupnost ima svoje razodetje, svojo apokalipso kakor krščanska ekklesia, samo da novi apokaliptiki svojih dognanj in napovedi ne priznavajo za intuitivno spoznano razodetje, temveč jih proglašajo kot neomajne pozitivistično znanstvene izsledke. In vsaka teh apokalips je tudi izdelala ustrezno simboliko hudiča. Če ostanemo pri najbolj znanih, moramo opozoriti, da pozitivistično-znanstveni apokalipsi ustreza religija in metafizika

kot emanacija hudobnega ter slabega načela, proletariatu buržoa, izvoljeni rasi manjvredne itd.

Te apokalipse so kljub vsemu nekritične, naivne, one dobroverno zahtevajo za svoje teze značaj znanstvenih dognanj. Naposled se jih loti pod vplivom marksizma vedno bolj radikalna kritika, ki jih skuša razkrinkati kot gole ideologije, kot sisteme, ki ne ustrezajo znanstveni metodiki in ki niso drugega kot odraz nekih določenih interesnih sklopov. Človek bi pričakoval, da se bodo zaradi tega procesa izoblikovale bolj kritične, bolj premišljene svetovne podobe, ali zgodi se nekaj povsem nepričakovanega. Emanacije imanenčnih religioznosti so tako močne, da se ne zdrobe njihove apokalipse pod navalom znanstvene kritike, temveč se nasprotno v njihov prid preoblikuje pojem resnice. Na mesto prvotnih naivnih apokalips, ki so se izdajale bodisi za razumsko teoretičen ali narodnogospodarski ali sociološki sistem, stopi »mit«. Njega že ustvarjajo zavestno, poznavajoč njegovo, lahko rečemo religiozno, zanesenjaško moč z namenom, da poveže mase v razgibani čustvenosti, da jih spravi v politično učinkovita ter udarna stanja, v katerih pričakujejo zveličanja, t. j. uresničenja svojega posebnega, izključno na tostranstvo usmerjenega svetovnega naziranja. Pojem resnice se prilagaja interesom takih svetovnih naziranj, ona so tista, ki ga določajo. Rosenberg je v tem smislu iznašel pojem »organske resnice«. Res je, kar pospešuje obstoj organsko sklenjene imanenčne narodne skupnosti. Spoznanje in umetnost, mit in nprav so resnični, če služijo rasno vezani narodnosti. Podobno relativiziranje resnice s primerno spremenjenim namenom po našem mnenju tudi lahko najdemo v praktičnem izvajanju »znanstvenega materializma«, ki je tudi tipična imanenčna religija. Njej je počelo vsega, torej božanstvo—materija, namen zveličanja univerzalistično pojmovano, po istih ekonomskih interesih združeno, narodno nediferencirano delovno ljudstvo, zveličanje samo naj bi bila popolna anarhistična skupnost vseh ljudi, pot do zveličanja pa diktatura proletariata.

Kar se simbolike teh popolnoma imanenčno sklenjenih skupnosti tiče, je njena značilnost v tem, da stopi na mesto Boga kot legitimacijskega vira, kakor smo to še videli pri Hobbesovem Leviathanu, skupnost sama. Obe radikalni imanenčni politični skupnosti, namreč fašistično-italijanska in narodnosocialistična priznavata za sakralno substanco narodnega duha ali objektivnega duha. Zamišljena sta kot trajna stvarnost, ki zadobiva svoje zgodovinsko uresničenje v posameznih ljudeh kot udih dotičnega naroda ter v njihovih dejanjih in delih. Mussoliniju je fašizem religiozna ideja in njegova politika religiozna, zakaj fašizem smatra, da je človek v zvezi z objektivno voljo (Volontà obiettiva). Ta zveza mu daje značaj osebnosti v duhovnem carstvu, v carstvu njegovega naroda. Narod postane enota, zgodovinska oseba po svoji politični organizaciji, državi.

Nosilci te skupnostne osebnosti prihajajo na svoj položaj po posebnem imanenčno sakralnem, aristokratičnem izbornem načelu. To zato, ker so vsi narodni pripadniki v zvezi z narodnim duhom, saj samo tako postanejo udje narodne duhovne telesnosti, a se v nekaterih narodni duh intenzivneje pojavlja kakor v drugih. Zato nimajo vsi udje enakega položaja v narodnem telesu. Popolnoma se narodni duh izraža samo v enem samem izbranem edincu, v vodji. On je predstavnik, reprezentant, živi uteleševalec naroda in njegove enotnostne politične organizacije, države. Njega vsega preveva narodni duh, skozi njega deluje. V njem postaja narodni duh — narodna volja. Preko njega posega v zgodovinsko realnost. On je posrednik imanenčnega božanstva (po narodnosocialistični uredbi o načinu sklepanja zakona je treba vodjo uradno označiti kot »Bote des Willens Gottes und des deutschen Volkes«), on preoblikuje božjo besedo v povelje, katerega naslavlja na svoje ožje spremstvo in na narod. Dasi pa božanstvo ne preveva samo vodje, ampak tudi ostale ude naroda, vsaj nemška teorija ne dopušča, da bi mogel narod kot skup narodnih pripadnikov določiti politično voljo skupnosti. Edini nosilec narodne volje je in ostane vodja. Glasovanje nima drugega smisla kakor na zunaj pokazati in potrditi soglasje med objektivno voljo, kakor jo izraža edino le vodja, in med subjektivnim prepričanjem narodnih pripadnikov. Gre le za čin, s katerim dajo duška svoji veri in priznanju do vodje, ne pa za izjavo njih lastne subjektivne volje. Če torej glasovanje ne bi potrdilo vodjeve volje, vodjevih namer, odnosno že storjenih ukrepov, to vodje ne bi vezalo, kajti šlo bi samo za izraz neupoštevne zmotne subjektivne samovolje, nikakor pa ne za izraz objektivne narodne volje.

Z vso doslednostjo je te posledice, ne da bi sicer priznaval njihove religiozne primesi, izvedel n. pr. lipski profesor Ernest Rudolf Huber v drugi izdaji svoje prvič l. 1937. izišle knjige »Verfassung«, katera je sedaj po priključitvi Avstrije in češkomoravskega protektorata dobila naslov »Verfassungsrecht des grossdeutschen Reiches« (Hamburg, 1939). Po njem je narodnosocialistična država totalna, to se pravi organizirana narodna enota (völkische Einheit). Ona predstavlja enoten politični nazor izključne veljave, zaradi česar ne dopušča prav nobenih načelnih osebnih svoboščin, tudi verskih ne. Ker je torej ta država popolna enota in celota, ji morenačelovati samo en vrhovni nosilec politične sile, vodja (nehote se spomnimo na Tomaža Akvinskega načelo unitatis personae, enotnosti osebe, s katerim je legitimiral kot najbolj prikladno državno obliko monarhijo, kajti enotnost vodstva, ki ga jamči en osebni vrhovni državni organ, najlaže vzdržuje državno edinstvo in celotnost). On je absorptivni uteleševalec objektivnega narodovega poslanstva.

Pa se vrnimo zopet k Voegelinovemu eseju! V epilogu pravi, da ni mogoče omejiti življenje ljudi v politični skupnosti na zgolj posvetno, pro-

fano območje, temveč da spada vsako takovrstno skupnostno življenje tudi v območje religioznega reda. Zato postane spoznanje vsakega političnega stanja v nekem trenutku nepopolno, če nočemo priznati religioznih skupnostnih sil in simbolov, odnosno če jih hočemo pretvoriti v areligiozne kategorije. Če stopimo v religiozno območje, potem, pravi Voegelin dalje, je krščanska odločitev jasna. Po njej je imanenčna religioznost, ki doživlja kolektiv, bodisi potem človeštvo, narod, razred, raso ali državo kot najbitnejšo stvarnost (realissimum) — odpad od Boga. Krščanskim mislecem gre pri teh vrstah religioznosti v bistvu za demonologije, za neko človeško mistiko (mystique humaine), ki ne zasluži imena religije, ki gre samo duhovnim veram v transcendentnega Boga. A tudi nedogmatični kontemplaciji, kateri bi se moralo odkrivati vse bogastvo biti v vseh stopnjah od narave do Boga, zakriva imanenčna religioznost s svojo simboliko najbitstvenejše dele stvarnosti. Ona zapira pot do božje realnosti in izmaliči odnose tistih stopenj biti, ki so podrejene Bogu. Kljub vsemu pride Voegelin na kraju do pesimističnega zaključka, da niti spoznanje niti krščanska odločitev ne more razkriti misterija o Bogu in biti. »Slabo in hudobno je obseženo v božjem kraljestvu, sijaj biti kali gorje kreature, skupnostni red se gradi s sovraštvom in krvjo, z žalostjo in v odpadu od Boga. Schellingovemu vprašanju po razlogu sveta: »zakaj je nekaj, zakaj ni nič«, se pridružuje drugo: »zakaj je tako kakor je?« — vprašanje teodiceje«.

S tem končujemo tudi mi to zgolj informativno razpravo. Imeli smo samo namen, pokazati na novo, do sedaj malo opaženo stran skupnostne problematike. Prepričani smo, da orisani izsledki niso le po svojem splošnem duhovnoznanstvenem pomenu vredni pažnje in individualnega razmišljanja, temveč da so tudi važni po svoji praktično politični tehtnosti in vpoštevnosti.

IVAN HRIBAR

VELIKA NEZNANKA

III.

Skoraj neposredno na to, ko sem bil izročil svoj II. članek v tiskarno, sem imel zadoščenje, da je glede nazorov, ki sem jih v njem razvijal in jih v zaključnih stavkih zgostil, prišlo od najmerodajnejših strani na posebno slovesen način potrdilo o njihovi pravilnosti. V Moskvi se je namreč dne 7. novembra t. l. z vsem sijajem praznovala 23. obletnica zmagovite ljudske revolucije. Ob tej priliki je na slavnostnem sestanku Vrhovnega Sovjeta, ki so se ga udeležili, poleg članov moskovskega mestnega Sovjeta, tudi zastopniki osrednjih državnih strančnih

in delavskih ustanov, njegov predstavnik Kalinin imel slavnostni govor, v katerem je med drugim tudi dejal:

»Danes je ves svet v vojski. Od velikih držav je edino Sovjetska država v resnici izven vojske in je strogo nevtralna. Očitno je, da vojska tako velikanskega obsega ne more, da ne bi vplivala tudi na nevtralne države, če ne z drugim, pa vsaj s tem, da znatno ovira njihovo pomorsko trgovino in zunanjo trgovino sploh. Spričo vsega tega je ogromna sreča biti izven vojske v času, ko se skoraj ves svet vojskuje.«

Kalinin pa je tem tehtnim besedam, s katerimi je nevtralnost proglasil za osnovo Sovjetske zunanje politike, dodal še tudi opozoritev na drugo morebitnost, ki bi v toku dogodkov utegnila nastati. Storil je to s temile besedami: »Sedanji mednarodni položaj nam pa ne dovoljuje, da bi ostali ravnodušni opazovalci dogodkov, ki se razvijajo.«

Kot v pojasnitev teh Kalininovih besedi je vojni minister maršal Timošenko pred slavnostnim mimohodom na Krasni ploščadi v svojem nagovoru k narodu in zbranim državnikom dejal: »V teku lanskega in letošnjega leta je Sovjetska zveza premaknila svoje meje do bregov Baltiškega morja in do izliva Dunava. Toda kakor je vse, kar smo dosegli, lepo in veliko, vendar se ne bi smeli ponašati s tem in počivati na svojih lavorikah. V današnjem mednarodnem položaju, polnem najrazličnejših dogodkov, moramo do skrajnosti pokazati, kako smo pripravljene na vse. Neprestano moramo vzdrževati ljudstvo v pripravljenostnem razpoloženju, da bo sposobno pogledati v oči vsaki možni vojni nevarnosti in da nas nobene spletke naših zunanjih sovražnikov ne najdejo nepripravljene. Naša vojska je vedno pripravljena, da stopi, če treba, na branik svojega naroda in dá gromoglasen odgovor vsem tistim, ki bi se predrznili dotakniti se naše meje.«

To so jasne in zelo samozavestne besede, katerim se pozna, da so osnovane na stvarnih dejstvih. Svet jih je takisto tudi sprejel. Najboljši dokaz za to je okoliščina, da je bila letošnje leto godovnica ruske oktobrske revolucije,

ob udeležbi vlad dotičnih držav, zelo slovesno obhajana na sovjetskih poslanstvih v: Berlinu, Rimu, Washingtonu, Tokiju, Beogradu, Ankari, Stockholmu in pa na sovjetskem konzulatu v Carigradu.

Ne bo odveč, ako tukaj omenim kakšen samozavesten odziv je takrat prišel iz ovjetske Rusije, ko so od strani letele nanjo najneverjetnejše psovke in grožnje. Maršal Vorošilov je tega

ob neki slovesni priliki na Krasni ploščadi v Moskvi omenjal. »Ni pjadi čuždoj zemlji« — tako je dejal — »nam ne nužno, no i ni verška svojej zemlji ne otdadim nikomu«. (Niti pedi tuje zemlje nam ni potreba, toda tudi ni palca svoje zemlje ne odstopimo nikomur.) In pozval je sovražnike, naj vendar že izvrše napad, češ da je rdeča vojska vedno pripravljena boj sprejeti in ga na napadalčevi zemlji dobojevati.

O oborožitvi ruske vojske je samo toliko omeniti, da jo vojaški strokovnjaki drugih držav smatrajo za jako dobro in čezobilno, torej vedno za vsak slučaj pripravljeno. Če se tedaj moskovskim oblastem posreči ob popolnem zavarovanju državnih pravic in koristi obvarovati državo od dejanskega posega v vojno, pač ne more biti dvojbe, da bo ob času mirovnih pogajanj v najbolj zavidanja srečnem položaju in da bo pri teh pogajanjih imela nad vse tehtno besedo.

Eno je gotovo: naj se sedanji krvavi zapletki končajo tako ali tako, stari red na svetu je za vedno pokopan. Po končani sedanji vojni tudi v Angliji ne bo več mogoče, da bi kdo, kakor pred vojno Sir Bute v Londonu, imel: 20.000 hiš, 920 trgovin, 255 restavracij, 20 gledališč in kinematografov in 23 pristanišč ter da bi mu 1.200.000 ljudi plačevalo najemščino in bi se njegovo premoženje cenilo na bajeslovno vrednost 66 milijard dinarjev. Vsa znamenja kažejo, da se bodo v tem oziru tudi v ostalem svetu — pri čemer ne izvzamem Združenih držav Severne Amerike, kjer so se ogromna bogastva kopičila v rokah posameznih nabobov — razmere premaknile prav izdatno od desne proti levi, kajti, da bi moglo priti do takega srednjeveškega gospodarskega sestava, po katerem bi nekateri narodi tvorili skupnost svobodnega in neomejenega uživanja življenjske blaginje in prirodnih dobrin, drugi pa skupnost tlačanov, ki bi se morali zanje truditi ter k temu še prenašati njihovo hudomušnost in samopašnost, se mi po groznih dogodkih, kakršnih zgodovina človeštva še ne pozna, zdi čisto nemogoče. In kdo ve, če bodo ob preusmerjanju oči vseh državnikov, ki bodo imeli pri tem nalogo neizmerne važnosti za bodočnost človeštva, omalovažujoče polzele mimo Sovjetske Rusije? Saj je ona — prva med vsemi državami sveta — ne samo postavila, temveč tudi izvedla načelo dolžnosti državne preživitve vseh državljanov s starostno preskrbo od 60. leta.

Kakor je že iz tega vidno, se ne more reči, da bi bilo vse, kar so boljševiki po uspeli jim revoluciji ustvarili, nepomembno. Znano je namreč, da ljudje, ki jih je prevrat v Rusiji pripeljal na krmilo države, niso držali rok križem, temveč da so jih pogumno zastavljali pri delu v vseh panogah državne uprave, pri čemer se pa niso ravnali po dosedanjih, splošno znanih

uredbah in navadah, temveč so pogumno upeljevali novotarije, ki so zbujele vsesplošno pozornost in nad katerimi so nekateri trdokorni konservativci nevoljno zmajevali z glavami. Pametnejši ljudje so take novotarije smatrali za opravičljive poskuse in so radovedno pričakovali, kako se bodo obnesle. Njim je namreč bilo dobro znano, da sloni ves napredek človeštva z vsemi iznajdbami vred na prvotnih, često zelo neokretnih poskusih. Zato so n. pr. radovedno prisluhli, ko so prišle vesti, da oblasti v Sovjetski Rusiji upeljujejo kolektivizacijo poljedelstva.

Za Rusijo in ruski narod sem se od svoje mladosti — nekako nagonsko — vedno zanimal. Zato sem se še kot gimnazijski dijak začel učiti ruskega jezika, kar mi je prišlo prav, ko sem se kasneje, kolikor so mi poklicne moje dolžnosti dovoljevale, mogel naslajati s čitanjem globokomiselnih del genialnih ruskih klasikov. Prepotoval sem tudi velik del njenega brezmejnega teritorija in spoznaval sem pri tem ne samo njega lepoto, bogastvo in rodovitnost, temveč tudi narod, čigar last je, in pa življenjske razmere tega naroda. In vzljubil sem ta preprosti blagodušni, odkritosrčni, velenadarjeni in dobri narod, kakor so ga vzljubili vsi tisti moji rojaki, ki so ga imeli kot ujetniki priliko spoznati med svetovno vojno. Vsi so polni hvale zanj in najlepših spominov nanj. Njegovo srčno dobroto so imeli priliko spoznavati v takem gostoljubju, kakršno je menda samo na Ruskem doma. To je ona narodnova lastnost, za katero je njegova mestna inteligenca iznašla označbo »širokaja russkaja natura«. Po mojem pa v to označbo spada tudi nagnjenje ruskega človeka do onega sanjarjenja, iz katerega so nastale njegove čudovite pravljice in pa tako značilne narodne pesmi, v katerih kljub vsem križem in težavam, ki jih je moral v obilnejši meri prenašati, ko njegovi vrstniki v zapadnih krajih Evrope, prevladuje vendarle veselejša, o ljubezni do življenja svedočeča nota. In pa njegovi plesi, ki so mu tako priljubljeni! Kje se najde tako izražena gibčnost in z njo poudarjena telesna moč, ko v njegovih viharjih trepakih in »kazačkih«?

Vendar je vkljub vsem tem prikupnim lastnostim ruskega človeka v dobi, ko sem v začetku tega stoletja potoval po njegovi domovini in užival vso prelest večdnevne vožnje na veleparnikih po Volgi od Caricina (sedanjega Stalingrada) do Nižjega Novgoroda (sedanjega Gorkega), njegova usoda zaradi zanemarjanja njegove izobrazbe bila še prav žalostna. Rusija je med vsemi državami sveta brez vsake dvojbe, kar se zakladov zemlje in njene rodovitnosti tiče, najbogatejša država sveta. Da je, enako Severni Ameriki, bila pred kakim stoletjem prepuščena v izkoriščanje bistrim glavam in pridnim rokam, bi danes bila prav gotovo najbolj oblagrovana in najbolj zavidana dežela na svetovni obli. Imela je pa tudi neizčrpen, še veliko več vreden zaklad, ki ga carska vlada ne le ni znala vzdigniti, nego je celo omalovaževalno gledala nanj. Mislim namreč

na ogromno vrednost duševne sile naroda, ki bi načrtno gojena in obdelovana, bila mogla delati čudesa.

Mesto tega je nosilca te sile država prezirala in zanemarjala, so ga pripadniki gorenjih desetisočev izkoriščali, v izobrazbi zaostalo popovstvo pa k ponižni vdanosti, češ da je to volja božja, odgajalo. Ker so njegove potrebe bile skromne, rodovitna zemlja pa radodarna, ga je ta izobrazba zazibavala v prijetno počasnost pri delu, ki se je le prerada izpreminjala v lenobo. Iz tega razloga so seveda tudi prirodni zakladi ostajali nedostatno, ako ne celo sploh neizkoriščeni. Šele sovjetska vladavina je v tem oziru prinesla izpremembo.

Novodobno preseljevanje narodov, ki se vrši pred našimi očmi, je dokaz, da pri usodnih dogodkih, ki se vrše v znamenju preobrazbe sveta, narodnostno načelo ne le ni izgubilo svoje pomembnosti, nego se z neodoljivo silo uveljavlja. Bržkone se ne motim, da se bo njegova navzočnost čutila tudi v onih dvoranih, v katerih se zberó prej ali kasneje diplomatje k pogajanju za mir. Upam pa, da se bo pri mirovnih posvetih glas Slovanstva slišal krepkeje, ko kdaj pred tem.

Nič za to. Izrekel sem stvarnost, ki je nikdo ne more ovreči. Stvarnost, ki je dandanes SSSR ali Sovjetska Rusija kot največja in mogočna slovanska država katexochen zastopnica Slovanstva, kar prav dobro pojmuje ves neslovanski svet, ki v političnih razpravah Slovanstvo dosledno veže z njo. Onim med nami, ki se iz načelnomiselnih razlogov pri vsaki priliki ali nepriliki strastno otepajo domneve, da bi se v Sovjetski Rusiji za Slovanstvo kaj bolj zmenili, ko za lanski sneg, bom v napovedanem prihodnjeletnem članku — ne morebiti zato, da jih izpreobrnem, nego v pouk dobronamernemu čitateljstvu — pokazal, kako zelo se motijo. Pa tudi še iz tehtnejšega razloga. Na bodočem mirovnem koncertu utegne namreč Rusija igrati na važnem glasbilu. Morebiti celo na prvi violini. Upam pa tudi, da naše drage domovine, kraljevine Jugoslavije, ki jo je vojna vihra zaradi njene skrbno vsestranske lojalnosti pustila ob strani, ki je pa vendar v gospodarskem oziru bila zelo občutno prizadeta, dobi pripadajoči ji prostor v mirovnem areopagu.

Od tega visokega zbora bo ves svet pričakoval sklepov, ki naj bi tako grozno preizkušenemu človeštvu prinesli dolgo dobo miru in pa mogočnost, da kar najhitreje in kolikor mogoče najpopolnejše ozdravi od zastarelega bolehanja za vročico družabne nezadovoljnosti.

Odkar je moja duševna preudarnost objela svetovne razmere in potrebe, gojim prepričanje, da je ravno Slovanstvo poklicano preporoditi svet v etičnem smislu. Vstajali so v njem že znameniti oznanjevalci tozadevnih nauk. Nikdar se človeštvo tudi še ni zavedalo bolj kot sedaj, da je odbranje novih poti neodložna potreba.

Ali morda ni ravno sedaj na vidiku mogočnost za izvedbo takega rešilnega dejanja? In ali nista obe slovanski državi, ena mogočna in vplivna po svojem obsegu, vojni moči in bogastvu, druga ugledna po svoji lojalnosti in svojem junaštvu, k temu kakor nalašč poklicani?

DR. ING. ČRTOMIR NAGODE:

GOSPODARSTVO SLOVENCEV V JUGOSLOVANSKI DRŽAVI PA V SLOVENSKI BANOVINI

GOZDNA POVRŠINA IN GOZD (k sl. 14.)

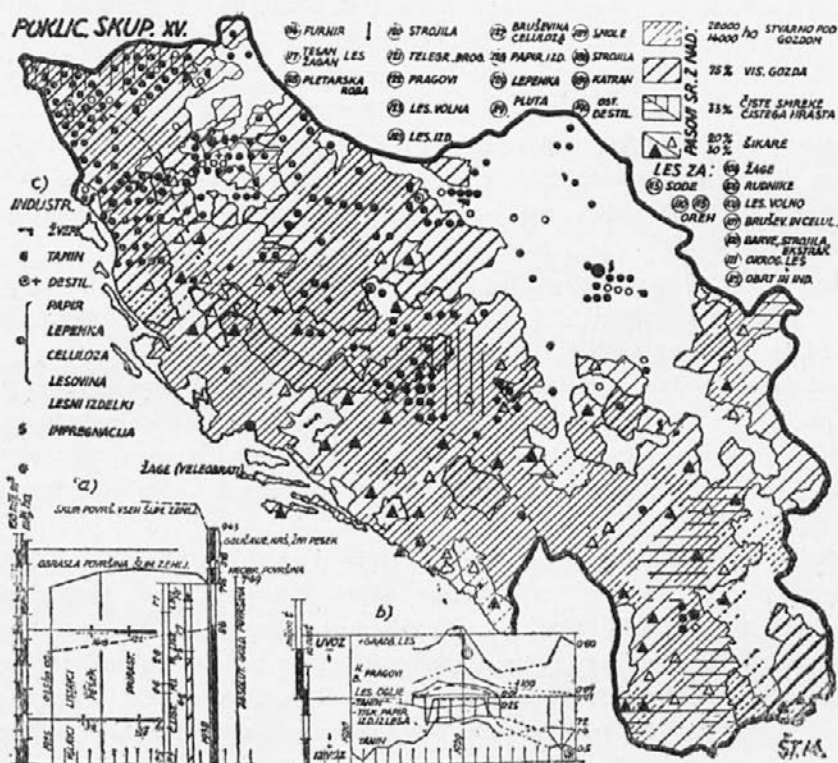
Drugi glavni del plodnega areala v državi tvorijo gozdne površine, ki so pretežno zaraščene (88.5%), deloma pa tudi brez drevja (11.5%). V veliki klasifikaciji absolutnih in relativnih gozdnih tal prištevamo k prvim v naši državi, poleg absolutnega dela šumske površine, posebno še razsežne goličave, kras in žive peske, sposobne za posaditev. Surovi tehnični in kurilni les (109), ki ga pridobivamo ter razni šumarski proizvodi (126), pač po botanični vrsti drevja, vzgoja in vzrasti, spadajo med eksistenčne dobrine našega gospodarstva.

Glavna produktivna področja in njih značilnosti so razvidna s sl. 14. Razvoj areala, kubature lesa in prirastka so skupno z vrsto in vzgojem začrtani v diagramu (a). Šele l. 1940 smo dobili (72) statistiko »Šum in šumske privrede (1938)« ter z njo sploh prve izčrpnije podatke o eni tretjini površine (33.1%) vse države. Že iz tega samega dejstva sledi, v kaki meri je bil naš gozd le objekt brezvestne trgovine in politične spekulacije. Po navedbah »Politike« je zasegla ob našem »gospodarjenju« v 20 letih devastacija preko 1.1 milijona ha in proces gre nezadržno naprej. V gozdovih naše države, ki itak prekrivajo le 7.25 milijona ha napram 7.5 milijona ha absolutne gozdne površine, je le še 62.5% normalne množine lesa in prirastka. Po uradnih podatkih sekamo nekako 22.68 milijona m³ pri faktičnem prirastku 15.96 milijona m³. Ob takem žalostnem položaju je zanimivo, da »strokovni odbor za gozdno gospodarstvo« v svojem delavnem programu pozna samo točke — o pospeševanju izvoza. Vse gre v slogu raznih gospodov: Ortlieb, Steinbeiss, Feltrini, Buttazzoni & Comp. Kolik blagoslov so bile za naše gozdove sankcije!

Nekateri med nami zamerjajo od drugod znane stroge obračune, a vendar so redka področja, kjer bi misleč človek bolje razumel vso etično upravičenost drakonskih kazni za celo serijo odgovornih, ki so ali še upravljajo kot pravi saboterji gozdno in rudno bogastvo po edinem kriteriju politično-

osebne konjunktornosti in v svojem resornem področju izpodrezujejo tako enega glavnih eksistenčnih živcev slovensko-hrvaško-srbskega naroda. Seveda je z dolgoročnimi pogodbami s tujimi in domačimi »gospodarstveniki« pustošenje formalno - pravno povsem »zakonito«.

Načrtno gospodarjenje, bi moralo usmerjati naše delo h krčenju gozdov na relativnih gozdnih tleh le tam, kjer ni posebnega vzroka za njega očuvanje ter k razprostiranju njegove rasti preko absolutnih površin.

sl. 14 a-b-c.

Domača proizvodnja krije celokupno tuzemsko potrošnjo vseh oblik lesnega konsuma. Velike množine surovega ter polobdelanega lesa tudi izvažamo. Le nekaj eksotov nam dobavlja inozemstvo (116, 119) (b).

Na lesu kot surovini je zasnovana zelo razčlenjena industrijsko-obrtna delavnost (c).

Poleg mlinске in klavniške, je žagarska stroka najtesneje vpletena v gospodarstvo naše velike industrije in malega človeka. V cca 3500 obratih s kapaciteto 6—7 milijonov pl m³ (120 velikih industrijskih žag,

največja sama za 450.000 pl m³) delajo $\frac{3}{4}$ za domači in $\frac{1}{4}$ za izvozni trg (104). Proizvedeni gradbeni, jamski in drugi les prihaja na trg v normiranih oblikah (105, 117).

Med elementarne stopnje predelave, a ob enem tudi prvo etapo postopkov za racionalnejšo izrabo lesa spada *impregnacija*, razširjena zlasti na lesni gradbeni material v prometnih nizkih gradbah (121, 122).

Na lesu kot surovini (106, 110, 112, 113, 115) sloni močno razčlenjena produkcija drobnejših izdelkov: parketov, furnirjev (114), veznih plošč, lesne volne (123), navadnega in ukrivljenega pohištva, sodov, palic, zabojev, kopit, pet, zobotrebcev in cvekov (125). Domači trg je založen domala iz lastnih delavnic. Znatnejši bi mogel biti izvoz.

Med predelovalnimi procesi lesa (107) ima mehanično pridobivanje lesovine in kemična proizvodnja celuloze zlasti iz iglavcev največji pomen. Kapaciteta tovarn 2000 odn. 3000 vagonov je do 50 oziroma 100% izrabljena (127). Kriti bi mogla vso domačo potrošnjo, vendar smo celulozo še vedno uvažali.

Na njej sloni proizvodnja lepenke s kapaciteto 1400 vagonov, ki pa niti do polovice ni izrabljena, dasi tako polprodukt kakor zlasti izdelke iz lepenke še uvažamo (129).

Celulozo, deloma tekstilne odpadke in nekatere dodatke predelava papirna industrija s kapaciteto cca 4200 vagonov. Zaposlena je pa le s 50%; pri tem pa nad polovico papirja, zlasti časopisnega in tiskarskega, še uvažamo. Konfekcija krije že do mala vse potrebe državnega trga (128).

Močno in solidno izgrajena sta dva velika destilacijska obrata, ki v analognih procesih kot plinarne dajeta ogromno vrsto gospodarsko uporabnih trdnih (ogljje 124), tekočih (katrani 189, smole 187) in plinastih destilatov. Kapaciteta krije vso domačo potrošnjo ter delata tudi za izvoz.

Opadke od sečnje (108) zlasti listovcev izrablja *taninska industrija* za čreslovino (120) in ekstrakte (188), važna pomagala kožarske industrije. Domači proizvod, ki se kot izvozni produkt uspešno uveljavlja na tujih trgih, izpodriva doma »que bracho«, katerega v velikih množinah uvažamo.

Med lesno industrijo smemo šteti tudi *tvornice žveplenk*.

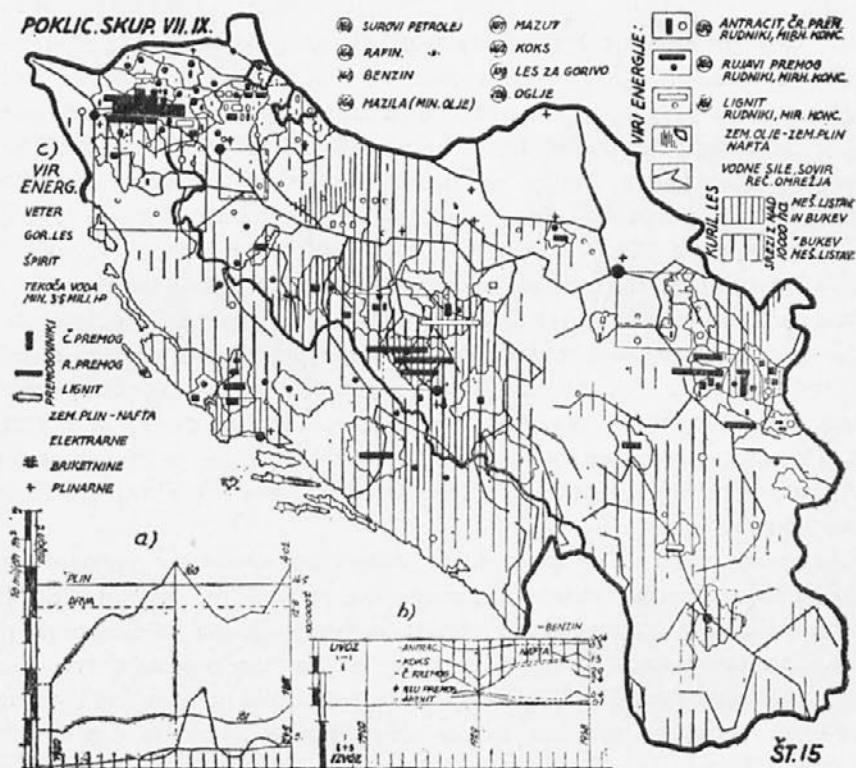
V dobi usiljevanja nadomestkov proti plačilu s solidnim blagom moramo vedeti, da je t. zv. lesna volna, Zellwolle, najnovejša »pridobitev« našega konsumenta v novem »redu«, izdelana iz celuloze, torej surovin, ki jih imamo sami dovolj.

STROKE NA MINERALNI PROIZVODNI OSNOVI

Produktivno delo, ki sloni na izrabi mineralnega substrata (v velikem delu tudi organogenega porekla) zemeljske površine in podzemlja, obsega v svojem praproizvodnem oddelku pridobivanje in izrabo tehnično upo-

rabnih hribin, in to v rudarstvu ter energijski industriji. Tu sem spadajo še nekatere druge delavno-poklicne panoge, ki zaradi nelogične organizacije v upravnem in statističnem oziru še ne spadajo k rudarstvu.

Izraba mineralne osnove dobavlja le izjemoma direktno potrošne predmete in dobrine, kot je to n. pr. luč iz energetičnega sektorja (IX), v splošnem pa dovaja le surovino drugotni topilniški (VII), kovinski (XII), kemični (IX), gradbeni (XIII) in strojni (XVII) industriji.

Slika 15 a-b-c

ENERGIJSKO GOSPODARSTVO (k sl. 15).

Preskrba človeka z mehanično energijo vedno v novih in izdatnejših množinah, ki dopolnjuje, nadomešča in ojačuje njegove lastne fizične sile, tvori temelj moderne civilizacije. Poleg delavne živine in lesa, njegovih destilatov in odpadkov, katerih obravnava spada prav za prav v sestav prejšnjega odstavka, so glavni viri zrak in voda s kinetično energijo njih gibanja ter vrsta plinastih, tekočih in trdnih fosilnih goriv: predvsem

premogov (159—161), šote, zemeljskih olj (167, 163) in plinov ter njihovih derivatov (162, 164, 165, 166).

Geografska razporeditev virov energije je razvidna s sl. 16. Določitev energetičnih rezerv je pri nas nepopolna. Nje številke navaja diagram (a). Za te raziskave imamo sicer dokaj »velikih« strokovnjakov in visokih šol, ki pa do sedaj še niso pokazali nobenega delovanja, s katerim bi ne bil kakemu »Siemensu« zagotovljen glavni dobiček. O energijski politiki, to je komplementarni izrabi virov po neki premišljeni regionalni in časovni razvrstitvi, ne moremo govoriti, dasi bi morala iti roko v roki z industrializacijo.

Domača proizvodnja krije skoro v celoti vse potrebe na trdnih gorivih. Uvažamo le nekaj visokovrednih premogov za industrijske obrate, kot so plinarne in za plovbo, koks za plavže in domala vsa tekoča fosilna goriva (b). V našo korist se tujim družbam namreč še ni posrečilo odkriti onih množin »petroleja«, ki bi čez noč sprožile tam okoli bregov zelene Mure izbruh kakega novega pismenega jezika, potrebnega »protekcije« v veliko prostorskem redu (73).

Sekanje kurilnega lesa (109) ter zbiranje odpadkov pri izdelavi tehničnega lesa, tvori temelj drobne energijske preskrbe. Zaradi izčrpajoče izrabe gozdov bi morala dalekovidna gospodarska politika smotrno z vsemi sredstvi, ki jih ima javna roka na razpolago, zavreti potrošnjo lesa. Zlasti vse mestne naselbine moramo navezati na fosilna goriva in električni tok. Na noben način ne smemo požgati več kot znaša prirastek cca 9.75 milijonov m^3 kurilnega lesa, katerega industrijska predelava bi bila itak racionalnejša.

Premogarstvo spada med najvažnejše gospodarske panoge ter po množini in vrednosti prevladuje nad ostalimi rudarskimi strokami. Kopanje črnega in rjavega premoga ter lignita oskrbuje pogon celokupnega prometa, daje tovarnam mehanično energijo ter kurjavo gospodinjstvu. Kapaciteta premogarstva, 6 milijonov t, se da praktično in hitro zelo povečati in glavno vprašanje pravilne izrabe je optimalna lega vira ter določitev smotrne oblike in smeri energijske oddaje.

Deloma na kalorični, deloma na hidravlični podlagi so zgrajene elektrarne, katerih celotni instalirani učinek 430.000 kilovatov je glede na razpoložljive vire malenkosten. Ravnati se mora pač po standardu prebivalstva, ki porabi le 900 milijonov kilovatnih ur, ker je elektrifikacija primitivnega poljedelskega podeželja nesmotrna. Osnovo zdravega konsuma električne energije daje pri nas poleg metalurške in kemijske industrije, promet na obratno izredno težkih prehodih transverzalnih železnic preko kraške pregrade.

V sektorju de facto subvencionirane potrošnje toka na podeželju pa odajajmo energijo n. pr. prej za črpanje vode, — ker je razvoju gospodar-

stva na kraških planotah važneje, da je živina napojena — nego da zahtevamo poleg dnevnic v svojih prepisanih »pokrajinsko ureditvenih načrtih« (anketah o normalizaciji!) menda razsvetljava ograd za drobnico.

Z uvoženim premogom delajo naše plinarne. Njih kapaciteta znaša cca 15 milijonov m³ plina. Med dolgo in pestro vrsto destilacijskih proizvodov, ki zalagajo farmacevtsko in kemično stroko, industrijo eksploziv, gnojil, gradbenega materiala ter metalurgijo s kurivom itd., so najvažnejši po množini: koks (162), katran (189), smole (187).

V velikih rafinerijah predelavamo uvoženo nafto. Potom destilacije daje: bencin (165), petrolej (164), plinsko olje, asfalt, parafin itd. odnosno plinska mineralna in kurilna olja. Kapaciteta obeh domačih obratov znaša 250.000 ton nafte (maksimalno 350.000 t). Obratujeta s 50% zmogljivosti.

Izvirki zemeljskega plina so industrijsko izrabljeni ter dajejo razsvetljava za železnice (74).

Omeniti je, da sta špirit in oglje, destilata lesa, dvoje domačih pogonskih sredstev za eksplozivne motorje. Njiju uporabo oficijelno propagiramo, ne da bi bila upravičenost takega usmerjanja javno ali zasebno gospodarsko kakorkoli dokumentirana ali dokazana. Nihče ne misli na že danes premalo hranjeno ljudstvo (100 kg koruze da 30—35 l špirta) in izsekane gozdove. Pač zopet vzgled, da smemo pri nas kvečjemu govoriti o načrtnem prekupčevanju in dirigiranem navijanju cen s strani kartelov, ne pa o smotrnem izrabljanju razpoložljivih virov.

(Zaključek III. odstavka, IV. in V. odstavek v prihodnjem letniku.)

O B Z O R N I K

Nevidna in vidna vojna

Kakor že doslej, se sedanja vojna še nadalje bije na najrazličnejših bojiščih. Posebno značilno bojišče zadnjih mesecev in tednov je tvorila zlasti naraščajoča **diplomatska akcija velesil osi**, ki je dosegla svoj višek ob Molotovljem obisku v Berlinu med 12. in 14. novembrom tega leta. Vse, kar ji je nato še sledilo, spada že med razplet po doseženi peripetiji. Do kamor je segla, je segla, dalje ni mogla.

S tem pa seveda poglavje o tako zvani »nevidni vojni«, kakor imenujemo diplomatsko vojno v ozadju prave ali vidne, ni še zaključeno. Že doseданje strani v tem poglavju napetega

vojne romana pa so za razumevanje celokupnega položaja izredno zanimive. One nam že precej jasno odkrivajo stališča posameznih glavnih činiteljev iz vseh treh taborov: obeh vojnih in tako zvanega tretjega ali nevtralnega tabora, ki bi mu znabiti še najbolj točno rekli — tabor držav izven vojne, kajti mimo strogo nevtralnih držav so v njem tudi tako zvane »nevojskujoče se države« s simpatijami in konkretnim angažiranjem na eno ali drugo vojno stran.

Nit »nevidne vojne« preteklih tednov, v kolkor gre za velesili osi, nas vodi nazaj k Molotovemu obisku v Berlinu med 12. in 14.

novembrom tega leta. Uradno sporočilo, ki je izšlo o tem obisku, ugotavlja (po nemški agenciji DNB), da so »razgovori potekali v ozračju medsebojnega zaupanja in so dovedli do soglasja glede vseh vprašanj, ki zanimajo Nemčijo in Sovjetsko zvezo«. V uradnem sporočilu ruske agencije Tass pa se namesto o »soglasju« govori o »razumevanju« glede vseh vprašanj itd. Ta razlika v tekstu je, kakor se je pozneje tudi konkretno izkazalo, bistvenega pomena za pravilno tolmačenje berlinskih zaključkov, v kolikor smemo o čem podobnem sploh govoriti.

Vsi tolmači berlinskega sestanka se namreč strinjajo v tem, da se **ruska politika** tudi po berlinskih razgovorih Molotova ni v ničemer spremenila, kakor sem to kot najbolj verjetno napovedal že v svojem poslednjem pregledu. Tudi nemški in italijanski viri (kakor na primer ugledna fašistična revija »Critica Fascista« v decembrski številki) ugotavljajo, da se nemško-ruski odnošaji zaradi teh razgovorov niso niti najmanj spremenili ali celo izboljšali in poglobili. Vse je ostalo pri starem. To se pravi, da želi Rusija še nadalje ostati nevtralna država, ki se z nobenim svojim korakom ne želi zaplesti v vojno z nobenim izmed vojnih taborov, torej niti ne z Nemčijo ali Italijo na eni, niti ne z Veliko Britanijo na drugi strani. V kolikor pa želi sama ostati še nadalje izven vojne, je seveda neposredno interesirana na tem, da se sedanja vojna ne razširi preveč v njeno bližino, torej ne le ne do samih njenih mej, temveč tudi ne na vse ono ozemlje, ki tvori zaradi njenih neposrednih ali posrednih interesov njeno zunanje »varnostno področje«. Vsi se danes strinjajo v tem, da je treba šteti sem tako Balkan kakor Bližnji vzhod.

Kaj iz tega sledi? Da gre tu za področji, na katerih se ne križajo le interesi obeh vojnih taborov, temveč je tu treba upoštevati tudi interese tretje velesile, ki je v borbi nevtralna in ki ne želi, da bi se vojni požar razširil v njeno bližino. Ker se nobeden izmed vojnih taborov — vsaj za sedaj — ne želi zaplesti v vojno z

Rusijo, glede katere je vsak izmed njih zadovoljen, da je »vsaj« nevtralna, ako že ni povsem »samo« na njegovi strani, se potemtakem samo po sebi razume, da je vsak izmed njih pripravljen upoštevati te ruske pomisleke proti razširjenju vojne na Balkan in Bližnji vzhod. V kolikor pa je kateri izmed njih kazal v zadnjem času kake druge namene, pomeni rusko stališče zaustavitev njegove akcije. Ker je bila v zadnjem času tako močno v ospredju pozornosti prav ofenzivna diplomatska akcija velesil osi (saj se je pisalo o tako zvani »bliskoviti diplomaciji«, ki da pripravlja nadaljnja »bliskovita dejanja«) in je višek v tej akciji pomenil Molotovljev obisk v Berlinu, ki naj bi postavil piko na i, si ni težko predstavljati, kdo je bil zaradi ruskega stališča neposredno najbolj oškodovan.

Na diplomatskem področju sta pretekle tedne vzbudila pozornost še dva dogodka, ki pomenita prav za prav novo reakcijo tabora dinamičnih velesil na novi razvoj. Tu mislim tako na sporazum, ki ga je japonska vlada sklenila 30. novembra tega leta z Vangčingvejevo vlado v Nankingu, katero je pred meseci sama postavila kot svojo marionetno vlado, ter na sporazum, ki sta ga 4. decembra tega leta sklenili Nemčija in Rumunija o izvajanju rumunske gospodarske desetletke.

Nevidna fronta nam ne odkriva drugih značilnih momentov. Položaj Španije se v bistvu ni spremenil, dasi je bilo pričakovati tudi njenega pristopa k berlinskemu paktu. Prav tako tudi ni otipljivih znakov, ki bi kazali, da so pogajanja med Francijo in velesilami osi tako napredovala, kakor so si to spočetka znabiti zamišljali na obeh straneh.

Vidna fronta, pod katero razumemo razplet operacij na bojiščih, pa kaže med tem nekaj bistvenih sprememb. Nemška letalska ofenziva nad Anglijo se omejuje sedaj le na nočne napade, razširja se pa izven Londona tudi še na druga angleška mesta, zlasti na ona, ki so središča an-

gleške vojne industrije. Nadaljujejo se seveda tudi angleški letalski poleti nad Nemčijo in Italijo.

Italijansko-grško bojišče se je v teh tednih spremenilo dejansko v albansko bojišče, kajti že nekaj tednov se vsi boji vrše samo na albanskih tleh. Grki so zavzeli vse strateško važnejše postojanke, kakor Korčo, Podgradec, Argirokastro, luko Santi Quaranta itd. Prodrli pa so tudi od teh postojank že precej daleč v albansko notranjost. Drugi teden decembra so Angleži začeli **ofenzivo na egiptskem bojišču**, kjer so prodrli preko Marmariške puščave in ob morju do Bukbuka, zapadno Sidiya el Baranija, ki je že bil v italijanskih rokah. Iztrgali so Italijanom Sidi el Barani ter ujeli večje število italijanskih vojakov. Verjetno gre pri tem za večje načrte, katerih pomen nam bo prikazal bližnji razvoj. Angleži očitvidno smatrajo, da je sedanjí čas zanje zelo ugoden za iniciativne akcije na vsem sredozemsko-afriškem področju.

Hitlerjev govor z dne 10. decembra tega leta, ki je bil posvečen bolj preteklosti in bodočnosti kakor sedanosti, ni veliko razodel glede trenutnih nemških namer. Kakor Mussolinijev govor z dne 18. novembra tega leta, je bil tudi Hitlerjev govor namenjen predvsem tako zvani »notranji fronti«, ki postaja za vse vojskujoče se države čedalje večjega pomena.*

Dr. Branko Vrčon

* Zaradi pomanjkanja prostora smo morali izpustiti iz zunanjepolitičnega pregleda ves dokumentarni tekst k poročilom.

Uredništvo.

Problem nemške manjšine na Romunskem

Ze lansko leto (10. januarja 1939) je bil med tedanjo romunsko vlado, ki sta jo zastopala generalni tajnik za manjšine prof. Dragomir in notranji minister Calinescu, ter nemško narodno skupino, predstavljano po njenem predsedniku Fritz Fabriziusu in še nekaterih Nemcih, sklenjen spo-

razum, ki je zajamčil nemški manjšini zelo obsežne pravice.

Predvsem je vlada uradno priznala organizacijo narodne skupnosti Nemcev z omenjenim Fabriziusom na čelu.

Nemško prebivalstvo Romunije je vstopilo kot celota v tedaj edino priznana in dopuščenc stranko na Romunskem, v »Fronto nacionalnega prebujenja«, in si je pri tem izgovorilo primerno zastopstvo v krajevnem in osrednjem vodstvu.

Prav tako so se vse nemške strokovne korporacije pridružile onim po zakonu predpisanim strokovnim organizacijam, pri katerih jim je bila zagotovljena primerna soudeležba v vodstvu.

Poleg državnopolitičnih akcij v okviru Fronte nacionalnega prebujenja je smela nemška manjšina imeti svojo lastno organizacijo z gospodarskimi, prosvetnimi in socialnimi nameni.

Nemci so smeli kot člani omenjene državne stranke nositi na levem rokavu svoje uniforme barve romunskih Nemcev.

Z dunajsko razsodbo od konca avgusta letošnjega leta pa si je Nemčija, računajoč s političnim preobratom na Romunskem, izposlovala še večje pravice in jamstva za svojo manjšino. Pravno obliko je dal tem pravicam in jamstvom poseben državni zakon, ki ga je izdal sedanji romunski conducator in ministrski predsednik Antonescu po dogovoru z voditeljem romunskih Nemcev Andrejem Schmidtom. Zakon je bil objavljen 22. novembra t. l. in vsebuje te člene:

1. Nemška narodna skupina v Romuniji se proglašá za javnopravno romunsko osebo in se bo imenovala »Nemška narodna skupina v Romuniji«.

2. Nemški narodni skupini v Romuniji pripadajo vsi romunski državljani, ki po lastni izjavi pripadajo nemškemu narodu, ako jim to pripadnost prizna vodstvo nemške narodne skupine in jih vpiše v narodni kataster nemške narodne skupine v Rumuniji.

3. Nacionalno voljo nemške narodne skupine predstavlja Nacionalno sociali-

stična nemška delavska stranka te skupine na Romunskem. Ona deluje v okviru romunske nacionalne legionarske države.

4. S pristankom conductorja nacionalno legionarske države izdaja nemška narodna skupina v Romuniji za ohranitev in okrepitev svojega narodnega življa obvezne določbe za svoje člane.

5. Nemška narodna skupina v Romuniji sme poleg romunske državne zastave razobešati tudi zastavo nemškega naroda.

6. Vse določbe, ki nasprotujejo temu zakonu, se razveljavljajo.

Nemci na Romunskem so se s tem pregrupirali iz prejšnje Fronte nacionalnega prebujenja v novo fronto romunskih nacionalnih legionarjev, obenem pa so postali priznano samostojno telo, ki je v pravem pomenu besede država v državi in ki daje nemški manjšini takšne pravice, kakršnih gotovo ne uživa nikjer v nobeni drugi državi. Zato je vsaj, dokler bo sedanji režim na krmilu,

izključeno, da bi nastal konflikt, kakršnega je imel v mislih že za časa španske vojne vodja romunskih Nemcev, in ki bi lahko izviral iz svojstva romunskih Nemcev kot romunskih državljanov in članov nemškega naroda v primeru, če bi se romunska zunanja politika obrnila proti osi Rim-Berlin.

Zato je nemško glasilo »Kronstädter Zeitung« že 6. oktobra t. l., ko so bila pogajanja med vlado in nemško manjšino zaključena, lahko pisalo: »Mi podpiramo torej s popolno zavestjo to težko delo železne garde in conductorja Antonesca, ki se ni s praznimi rokami približal naši narodni skupini. On nam je dal obvezujoče obljube, ki nam bodo tudi moralno omogočile izpolnjevanje našo nalogo (namreč združevati vse Nemce na Romunskem, da bodo brezpogojno sledili vsenemskim smernicam nacionalnega socializma)... Trojno geslo, pod katerim bo odslej nemška narodna skupina polna pričakovanja korakala lepši bodočnosti nasproti, bo: zvesta državi, zvesta domovini in zvesta narodu!«

P. P.

P O R O Č I L A

„Bob iz Kranja“ lokaliziran v Ljutomeru l. 1868.

Prispevek k zgodovini slovenskih gledaliških iger.

Pred več ko 70 leti so po Slovenskem nastajale čitalnice; na njih prireditvah so često uprizorjali gledališke igre, največkrat vesele igre, pogostoma z narodno tendenco. V Ljubljani je začela izhajati »Talijska«, zbirka takih gledaliških iger; bili so to največkrat prevodi ali predelave tujih izvirkov. Že preden je začela izhajati »Talijska«, je Bleiweis izdajal »Slovenske gledališčne igre« in v njih 5. zvezku je (1865) izšla enodejanka, vesela igra s petjem: »Bob iz Kranja«, »poslovenjena po češkem«. V slovenskem besedilu ima ta

enodejanka naslov po »krafih«, ki se na Kranjskem in Primorskem imenujejo bobi. Za take okusne bobbe gre v igri.

Tomaž, kotlarski mojster v Ljubljani, ima hčer Polonico, ki jo ljubi njegov pomočnik Matičetu; Matičetu, ki je iz Kranja doma, pošlje mati škaflo z bobi. Teh se polakomi Grabež, oderuh, ki hoče Tomaža spraviti v zapor za neki dolg, če Tomaž ne prisili Polonice, da si vzame njega. Ko je strastno jedel bobbe, se mu izgube dolžna pisma, ki je hotel z njimi nastopiti proti Tomažu. Najde jih Matičetu in jih hoče porabiti pred sodiščem kot dokaz njegovega kaznivega oderuštva; boječ se posledic, pobegne oderuh, hvaležni Tomaž pa da Matičetu svojo Polonico za ženo.

V igri igra posebno vlogo Nežika,

potovka iz Kranja, ki prinaša sem in tja razne stvari, tudi zaljubljena pisma, tokrat je Matičetu prinesla bobo iz Kranja.

V igrici nahajamo aluzije na onodobne politične in narodne razmere. Grabež, nasilnik, očitno ne ljubi ustavnosti novega življenja, toda tolaži se s tem, da »tista konstitucija« ipak ne more dati hčeram pravice, da bi si volile ženina same po svoji duši. Matiče pa se baš zaradi tega oderuha enkrat zamisli nad časi, ki so v njih mogoča taka oderuštva: čudni časi! Čudni so časi tudi zato, ker se Slovenci, v mladosti narodnjaki, pozneje prelevijo v strahopetnike in renegate, opravičujoč svojo metamorfozo s težkimi časi. (O takih Slovencih poje Matiče pesem, končujoč jo z željami za procvit Matice Slovenske, ki je bila takrat nova).

Čitalnica v Ljutomeru, ustanovljena v začetku l. 1868, je sklenila igrati to igro dne 22. nov. 1868, namestništvo v Gradcu je predstavilo igro »Bob iz Kranja« vzelo na znanje — toda faktično se igra ni igrala pod tem naslovom, nego pod naslovom »Gibanica iz Cvena«. »Bob iz Kranja« bi bil v Ljutomeru kratkomalo nemogoč; nihče bi tam ne razumel besede »bob« v pomenu, ki ga ima ta beseda v igri; severnovzhodni Slovenec pozna besedo **bob** le v prvotnem pomenu, v pomenu rastline in nje sadu; tudi Kranj bi preprostemu ljudstvu ljutomerske okolice večinoma bil neznan. Trebalo je igro **lokalizirati**; Ljubljaničan kotlar Tomaž je postal Ljutomerčan, njegov pomočnik je doma s Cvena, bogate velike vasi ob Muri, uro hoda od Ljutomera; iz boba je nastala slavna prleška »gibanjca« (gibanica). V papirjih takratnega čisto domačega ljutomerskega rodoljuba Iv. Dragotina Huberja se je ohranilo pismo, ki nam poroča o tej metamorfozi »Boba iz Kranja«; čitamo v tem pismu: »Bob iz Kranja« je bil prekrščen v »Gibanico s Cvena« in tudi ves dogodek obrnjen na glavno našo okolico..., kako se je gospod Grabež pri istinitih gibancah na obilen smeh gledavcov polizaval!« Tudi dr. Val. Zarnik, ki je bil takrat v Ljutomeru, je zabeležil to metamorfozo.

En nedostatak tiskane igre »Bob iz Kranja« so v Ljutomeru popravili. Na koncu tiskane igre se napoveduje pesem »potinje iz Kranja«, a ni navedena nobena pesem (ali naj bi na koncu zopet pela vso pesem iz 10. nastopa?). V Ljutomeru je na koncu igre zapela kitico:

»Sem potinja s Cvena in to vam povem
da Nežika urna je znana ljudem.
Ko Noe je čakal goloba nekdanj
tako zaželi me suprog tuđ zdaj.
Dā, potinja biti velika je reč,
soprugom, ženicom ker vsem moram streč.«

Predstava je imela uspeh. Matiče je moral svoje petje večkrat ponoviti. »Kadar se je igra končala, je ljudstvo klicalo: »Vsi, vsi se naj še pokažejo! ali Grabež je odbežal, šepetalec pak si je na zagrjnjeni strani novo sapo nabiral...«

»Bob iz Kranja« ni prevod nego predelava češkega izvirnika; »po Klicperu«, čitamo v »Taliji« (Vaclav Kliment Klicpera, 1792—1859, oče češke vesele igre); že predlog »po« v tem izrazu kaže, da je igra samo prirejena po vzorcu češkega avtorja. Ta češki avtor pa ni Klicpera nego njegov vrstnik in tovariš **Jan Nepomuk Štěpanek** (1783—1844), gledališki režiser in dramatski pisec; med drugimi igrami je — po zgledu nemške burke J. A. Gleicha »Das Kolatschenfest in Kumrowitz (gl. Vaclava Buriana razpravo v »Lj. Zvonu« 1925, 223) — napisal tudi »Berounské koláče« (1818), veseloigro o kolačih iz Berouna, in ti češki **kolači** so original kranjsko-slovenskih **bobov**.^{*} Neznani slovenski prireditelj češke igre jo je lokaliziral na Kranjskem (igrala se je njegova lokalizacija v Ljubljani prvič 1865), Ljutomer pa je kranjsko igro prilagodil svojemu milijéju.

Dr. Fr. Pešič

* Beroun je mestoce na Češkem južnozpadno od Prage. Berounski kolači so morali biti zelo znani, ker jih Jungmann v svojem velikem slovarju posebe navaja pod pridevnikom *beraunský*. Češko besedo kolač tolmači Jungmann kot »testo-okroglo pečeno« ali praženo, prim. hrvatsko-srbske kolače (močnata jed, sladčica); med kolači navaja tudi bobo, morda je ta kolač po zvoku besede Slovence opozoril baš na bob.

Pavel Plesničar: Narod naš dokaze hrani

Bibliografski pregled slovenskega tiska na Primorskem do konca l. 1918. Ljubljana 1940. Str. 128.

Razstava slovenskega novinarstva v Ljubljani l. 1937. nam je prinesla izpod peresa dr. Janka Šlebingerja bibliografski pregled »Slovenskih časnikov in časopisov« od 1797 do 1936. Ko je dve leti pozneje bila razstava slovenske povojne knjige v Ljubljani, smo silno pogrešali publikacijo, ki bi podajala pregled novejših neperiodnih publikacij od leta 1912. dalje, do kamor sega Šlebingerjeva »Slovenska bibliografija« kot nadaljevanje bibliografije Franca Simoniča, obsegajoče vse publikacije, periodne in neperiodne, od 1550 do 1900. Toda še danes čakamo na ta pregled povojnih publikacij, kajti lani objavljena »Slovenska knjiga«, ki jo je izdala Organizacija knjigarnarjev dravske banovine, ima predvsem knjigotržne namene. Le za slovenske knjižne publikacije na Primorskem imamo popoln pregled v raznih zvezkih poljudno znanstvenega zbornika »Luč« in »Jadranskega Almanaha« ter v rokopisnem pregledu dr. A. Kacina. Sedaj je primorski rojak, upokojeni učitelj Pavel Plesničar, z veliko ljubeznijo in pridnostjo sestavil pregled slovenskega periodnega in neperiodnega tiska na Primorskem od prvega začetka do konca leta 1918. V glavnem je črpal iz omenjene Simoničeve in Šlebingerjeve biblio-

grafije, toda marsikateri podatek je popravil in izpopolnil, marsikaj novega dodal, zlasti iz suhih vojnih let. Seveda tudi Plesničarjev pregled ni še popoln in avtor bo gotovo hvaležen vsakomur, ki bi ga hotel opozoriti na to ali ono morebitno pomanjkljivost.

Po obliki se je Plesničar držal Šlebingerjevega pregleda »Slovenskih časnikov in časopisov«. Dela so razvrščena po letu publikacije, periodne publikacije vsako leto posebej, vendar s tekočo številko samo v prvem letu izhajanja. Tako pride zbiratelj ob zaključku knjige do lepega števila 781. Torej skoro osemsto slovenskih publikacij samo na Primorskem v času od l. 1607. do 1918, pri čemer pa so časopisi, letopisi in druge podobne publikacije samo enkrat štete in ni avtor upošteval raznih društvenih pravil, računskih zaključkov in podobnega. Zato je naslov knjige »Narod naš dokaze hrani« resnično utemeljen.

Knjiga je izšla v dneh, ko je na Primorskem prenehal zadnji ostanek slovenskega tiska.

Citateljem pa priporočamo Plesničarjevo knjigo s Prijateljevim citatom, ki ga je dal avtor na ovojni list:

»Bibliografija je kazalo narodove književne omike in delavnosti vsakemu izobražencu, ki mu domača knjiga ni deveta briga.« Zato, preskrbi si knjigo in jo proučuj!

P. P.

ZAVAROVANJA VSEH
VRST — prevzema

Slavija
v Ljubljani

JUGOSLOVANSKA ZA-
VAROVALNA BANKA

Podružnice:

Beograd
Zagreb

Sarajevo
Novi Sad

Osijek
Split

Ekspoziture:

Maribor
in Celje

Glavno ravnateljstvo v Ljubljani v novem poslopiju — Gajeva ulica 2
Telefon: 21-75, 21-76, 21-77

Obrestujemo vloge

na hranilne knjižice in v tekočem računu z najugodnejšo obrestno mero

Dajemo posojila

vsake vrste

K u p u j e m o

prodajamo in posojujemo vrednostne papirje

Opravljamo vse posle

denarnih zavodov

Dravska banovina

jamči z vsem svojim premoženjem in davčno močjo za naše obveznosti

Hranilnica dravske banovine

Ljubljana

Maribor

Celje

Kočevje

ZA MRZLE DNEVE

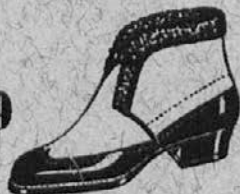
89

8262—68002

Visoki otroški čevlji iz močnega boksa z močnimi gumastimi podplati.
Od štev. 27 do 30 din 89.—
Od štev. 30,5 do 34 din 99.—
Od štev. 34,5 do 39 din 119.—

149

4065—6611

Udobni in topli ženski čevlji iz usnja, kombinirani s suknom in okrašeni s krimerom. Imajo usnjene podplate in nizke pete.

149

6662—44722

Trpežni čevlji za dečke, iz telečjega boksa z usnjenimi podplati in petami.
Od štev. 27 do 30 din 149.—
Od štev. 30,5 do 34 din 169.—
Od štev. 34,5 do 39 din 199.—

199

2265—66135

Topli ženski čevlji iz usnja, kombinirani s suknom in okrašeni z astrahanom, znotraj podloženi s klobučevino. Zaponke na patent dugmad. Usnjeni podplati in srednjevisoke pete.

49

7225—44

Tople ženske copate za dom, iz mehke karirane klobučevine, z usnjenimi podplati in s klobučevinastimi vmesnimi podplati.

49

7117—42

Udobne hišne copate iz kariranega dubla. Gospodom po napornem delu za odih so doma zelo potrebne.

129

2026—96146

Ženski čevlji na zadrgo, iz semiša, kombinirani s krokodilsko kožo. Imajo usnjene podplate in srednjevisoke pete.

329

9629—64730

Elegantni moški čevlji iz finega telečjega boksa z usnjenimi na obodu šivanimi podplati in petami.

Bata